IQTIDORLI O‘QUVCHILAR O‘RTASIDA IJODIY VA BADIY QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISH, KITOBXONLIK, MADANIYAT VA SAN’AT SOHALARIDA IJTIMOIY-EMOTSIONAL FAOLLIKNI OSHIRISH

Jumamuratova Hurliman Po‘latovna

Yoshlar ishlari agentligi kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish jamg‘armasi HR menejeri

E-mail: hurlimanpolatovna@gmail.com

+998934881001

Bugungi kunda globallashuv jarayonlari va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi insoniyat taraqqiyotida yangi bosqichni boshlab berdi. Jamiyat hayotining barcha sohalari, xususan ta’lim, madaniyat va tarbiya tizimi ham tubdan yangilanmoqda. Bunday sharoitda yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish hamda ma’naviy dunyosini boyitish eng dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Shu nuqtai nazardan iqtidorli o‘quvchilar bilan ishlash, ularning qobiliyatini aniqlash, qo‘llab-quvvatlash va to‘g‘ri yo‘naltirish jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biridir. Chunki aynan iqtidorli yoshlar kelajakda ilm-fan, innovatsiya, madaniyat va san’at sohalarida yetakchi kuch bo‘lib shakllanadi. Ularning salohiyati qanchalik to‘g‘ri rivojlantirilsa, jamiyat taraqqiyoti shunchalik barqaror va tez bo‘ladi.

Iqtidorli o‘quvchilar odatda yuqori darajadagi tafakkur, tez o‘zlashtirish qobiliyati, keng tasavvur va ijodiy yondashuv bilan ajralib turadi. Ular muammolarni oddiy emas, balki chuqur tahlil asosida hal qilishga intiladi, yangi g‘oyalarni ilgari suradi va mustaqil qaror qabul qilishda faollik ko‘rsatadi. Bunday yoshlar uchun faqat akademik bilim yetarli emas, balki ma’naviy, ijodiy va ijtimoiy ko‘nikmalar ham zarur hisoblanadi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek, “Yangi O‘zbekistonni barpo etishda eng katta kuch — bu bilimli, ma’naviy yetuk va tashabbuskor yoshlar”. Ushbu g‘oya yoshlar siyosatining asosiy tamoyiliga aylangan bo‘lib, iqtidorli o‘quvchilarni har tomonlama rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda.

Iqtidorli o‘quvchilarning ijodiy va badiiy qobiliyatlarini rivojlantirish ularning shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Ijodiy qobiliyat insonning yangi g‘oyalar yaratish, muammolarga innovatsion yondashish va yangilikka intilish imkonini bersa, badiiy qobiliyat uning ichki dunyosini boyitadi, estetik didini shakllantiradi hamda san’at va adabiyot orqali o‘zini ifoda etishga yordam beradi.

Natijada bunday o‘quvchilar nafaqat bilimli, balki ma’naviy yetuk, estetik didi rivojlangan va ijtimoiy jihatdan faol shaxslar sifatida shakllanadi. Bu jarayonda kitobxonlik eng asosiy omillardan biri bo‘lib xizmat qiladi.

Kitob inson tafakkurini kengaytiruvchi, uning dunyoqarashini shakllantiruvchi eng muhim ma’naviy manbadir. Kitob o‘qish orqali shaxsning nutq madaniyati, tahliliy fikrlashi va hayotiy qarashlari rivojlanadi. Eng muhimi, kitob insonni ma’naviy barkamollikka yetaklaydi, uni to‘g‘ri yo‘lga boshlaydi va axloqiy qadriyatlarni shakllantiradi.

Shu sababli kitobxonlikni aynan oiladan boshlash g‘oyasi bugungi ta’lim-tarbiya tizimida alohida o‘rin tutadi. Oila shaxsning birinchi tarbiya maskani bo‘lib, unda shakllangan qadriyatlar inson hayoti davomida asosiy yo‘nalish bo‘lib xizmat qiladi. Agar oilada kitobga mehr uyg‘onsa, farzand ham kitobni hayotiy ehtiyoj sifatida qabul qiladi.

Prezident Mirziyoyevning “Mustahkam oila – mustahkam jamiyat poydevori” degan fikri aynan shu g‘oyani mustahkamlaydi. Chunki kitobxonlik madaniyati oilada shakllansa, u butun jamiyatga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shu nuqtai nazardan “Yosh kitobxon oila” tanlovi alohida ahamiyatga ega ijtimoiy-ma’rifiy loyiha hisoblanadi. Ushbu tanlov 2021-yildan boshlab Yoshlar ishlari agentligi va O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi hamkorligida tashkil etilib kelinmoqda. Tanlovning asosiy maqsadi yosh oilalarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, oilaviy ma’naviy muhitni mustahkamlash va kitob o‘qishni hayotiy qadriyat darajasiga ko‘tarishdan iborat.

Tanlovning eng muhim jihati shundaki, unda butun oila ishtirok etadi. Bu esa kitobxonlikni individual faoliyatdan oilaviy qadriyat darajasiga olib chiqadi. Ota-ona va farzandlarning birgalikda kitob o‘qishi, asarlarni muhokama qilishi va fikr almashishi oilada ma’naviy birlikni kuchaytiradi hamda farzandlarda kitobga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

So‘nggi yillarda mamlakatimizda kitobxonlikni rivojlantirishga qaratilgan keng ko‘lamli loyihalar amalga oshirilmoqda. Jumladan, “Mutolaa” loyihasi yoshlar orasida kitob o‘qishni zamonaviy raqamli platformalar orqali targ‘ib qilishga xizmat qilmoqda. Bu loyiha kitobxonlikni internet texnologiyalari bilan uyg‘unlashtirib, yoshlarni kitobga yanada yaqinlashtiradi.

Shuningdek, “1000 kitob” loyihasi yoshlarni jahon va milliy adabiyotning eng sara asarlari bilan tanishtirishga qaratilgan bo‘lib, ularning dunyoqarashini kengaytiradi va global fikrlash ko‘nikmasini shakllantiradi.

Mahallalarda tashkil etilayotgan kutubxonalar esa kitobni jamiyatning eng quyi bo‘g‘inlarigacha yetkazish imkonini bermoqda. Bu esa kitobxonlikni faqat maktab yoki oila doirasida emas, balki butun jamiyat darajasida rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, respublika bo‘ylab o‘tkazilayotgan kitob taqdimotlari, yozuvchilar bilan uchrashuvlar va adabiy kechalar yoshlarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Bunday tadbirlar ularni adabiyotga yaqinlashtiradi va ijodiy ilhom beradi.

Ijtimoiy-emotsional faollik esa shaxsning jamiyatda o‘z o‘rnini topishi, boshqalar bilan muloqot qilishi, hissiyotlarini boshqarishi va jamoada ishlash qobiliyatini anglatadi. Kitobxonlik, san’at va ijodiy faoliyat ushbu ko‘nikmalarni shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Madaniyat va san’at ham iqtidorli o‘quvchilarning rivojlanishida katta rol o‘ynaydi. Adabiyot, teatr, musiqa va tasviriy san’at yoshlarning estetik didini shakllantirib, ularning ichki dunyosini boyitadi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari esa kitobxonlikni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Elektron kitoblar, audiokitoblar va mobil ilovalar orqali yoshlar istalgan vaqtda bilim olish imkoniga ega bo‘lmoqda. Shu bilan birga, internetga ortiqcha qaramlikni kamaytirish ham muhim vazifa hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, iqtidorli o‘quvchilarning ijodiy va badiiy qobiliyatlarini rivojlantirish, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va ijtimoiy-emotsional faolligini oshirish jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biridir. “Yosh kitobxon oila”, “Mutolaa”, “1000 kitob” va mahalla kutubxonalari tizimi esa Yangi O‘zbekistonning ma’naviy taraqqiyotini ta’minlovchi asosiy ijtimoiy mexanizmlar sifatida xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, iqtidorli o‘quvchilar bilan ishlash jarayonida individual yondashuvni qo‘llash alohida ahamiyat kasb etadi. Har bir o‘quvchining qobiliyati, qiziqishi va intilishlari turlicha bo‘lganligi sababli, ularga yagona standart asosida emas, balki shaxsiy rivojlanish

yo‘nalishlarini inobatga olgan holda ta’lim berish zarur. Individual yondashuv orqali o‘quvchi o‘zining ichki salohiyatini to‘liq namoyon eta oladi, bu esa uning kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam poydevor yaratadi. Ayniqsa, ijodiy faoliyatda erkinlik berish, o‘quvchini fikrini ochiq bayon qilishga undash va uni qo‘llab-quvvatlash muhim pedagogik omillardan biridir.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar ham aynan o‘quvchining faolligini oshirishga qaratilgan bo‘lib, bunda interaktiv metodlar, loyiha asosida o‘qitish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish kabi usullar keng qo‘llanilmoqda. Bu metodlar orqali o‘quvchilar nafaqat bilim oladi, balki mustaqil fikrlash, jamoada ishlash va qaror qabul qilish kabi muhim hayotiy ko‘nikmalarni ham egallaydi. Ayniqsa, iqtidorli o‘quvchilar uchun bunday metodlar ularning salohiyatini yanada kengroq ochib berishga xizmat qiladi.

Shuningdek, iqtidorli o‘quvchilarni rivojlantirishda o‘qituvchining roli beqiyosdir. O‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki yo‘naltiruvchi, motivator va ilhomlantiruvchi shaxs bo‘lishi kerak. U o‘quvchining ichki imkoniyatlarini ko‘ra bilishi, uni to‘g‘ri baholashi va rivojlanishiga sharoit yaratishi zarur. Pedagogning kasbiy mahorati, innovatsion fikrlashi va zamonaviy texnologiyalarni qo‘llay olishi iqtidorli o‘quvchilar bilan ishlash samaradorligini belgilaydi.

Bundan tashqari, iqtidorli o‘quvchilar uchun maxsus ta’lim muhitini yaratish ham muhim hisoblanadi. Bunday muhitda o‘quvchilar o‘z qiziqishlari asosida faoliyat olib borishi, turli to‘garaklar, studiyalar va laboratoriyalarda o‘z qobiliyatlarini rivojlantirishi mumkin. Ijodiy muhit, erkin fikr almashish imkoniyati va qo‘llab-quvvatlovchi atmosfera o‘quvchilarning rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Iqtidorli o‘quvchilarni rag‘batlantirish ham ularning motivatsiyasini oshirishda muhim omildir. Turli tanlovlar, olimpiadalar, ijodiy musobaqalar va stipendiyalar o‘quvchilarni yanada faol bo‘lishga undaydi. Bunday tadbirlar nafaqat bilim darajasini oshiradi, balki o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini ham mustahkamlaydi. Ayniqsa, ijodiy yo‘nalishdagi tanlovlar o‘quvchilarning badiiy va estetik qobiliyatlarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega.

Shu o‘rinda kitobxonlikni rivojlantirish masalasiga yana bir bor to‘xtalish zarur. Chunki kitob o‘qish nafaqat bilim manbai, balki shaxsning ruhiy va ma’naviy rivojlanishining asosiy vositasidir. Kitob orqali o‘quvchi turli hayotiy vaziyatlarni tushunadi, insoniy munosabatlarni anglaydi va o‘z hayotiy pozitsiyasini shakllantiradi. Ayniqsa, badiiy adabiyot o‘quvchilarning hissiy dunyosini boyitadi, empatiya qobiliyatini rivojlantiradi va ularni boshqalarni tushunishga o‘rgatadi.

Bugungi kunda yoshlarning kitob o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirish uchun yangi yondashuvlar zarur. An’anaviy usullar bilan bir qatorda, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ham muhimdir. Masalan, audiokitoblar, elektron kutubxonalar va mobil ilovalar yoshlar uchun qulay imkoniyat yaratmoqda. Bu esa kitobxonlikni yangi bosqichga olib chiqmoqda. Shu bilan birga, kitob o‘qishni targ‘ib qilishda ijtimoiy tarmoqlarning imkoniyatlaridan ham samarali foydalanish mumkin.

Madaniyat va san’at sohalari ham yoshlarning rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Teatr tomoshalari, musiqa konsertlari, rassomchilik ko‘rgazmalari va adabiy kechalar o‘quvchilarning estetik didini shakllantiradi va ularni ijodiy fikrlashga undaydi. Ayniqsa, o‘quvchilarning bunday

tadbirlarda bevosita ishtirok etishi ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va sahna madaniyatini rivojlantiradi.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanish masalasi ham bugungi kunda alohida e’tibor talab etadi. Chunki zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatga erishish uchun faqat bilim yetarli emas, balki insonning kommunikativ qobiliyati, hissiyotlarni boshqarish va jamoada ishlash ko‘nikmalari ham muhim ahamiyatga ega. Shu bois ta’lim jarayonida ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalarni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilishi lozim.

Ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalarni shakllantirishda kitobxonlik va san’atning o‘rni beqiyosdir. Masalan, badiiy asarlarni o‘qish orqali o‘quvchi qahramonlarning hissiyotlarini his qiladi, ularning hayotiy tajribasidan o‘rnak oladi. Bu esa o‘quvchining empatiya qobiliyatini rivojlantiradi. Shuningdek, teatr va sahna faoliyati orqali o‘quvchilar o‘z his-tuyg‘ularini ifoda etishni o‘rganadi.

Bundan tashqari, iqtidorli o‘quvchilarni rivojlantirishda ota-onaning roli ham juda muhimdir. Ota-onalar farzandining qobiliyatini to‘g‘ri baholashi, uni qo‘llab-quvvatlashi va kerakli sharoit yaratishi zarur. Oiladagi sog‘lom muhit, ma’naviy qadriyatlar va kitobxonlik an’analari farzandning rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Shuningdek, jamiyatning boshqa institutlari, jumladan, mahalla, kutubxonalar, madaniyat markazlari va nodavlat tashkilotlar ham bu jarayonda faol ishtirok etishi kerak. Ularning hamkorligi orqali iqtidorli o‘quvchilar uchun keng imkoniyatlar yaratiladi. Ayniqsa, hududlarda tashkil etilayotgan zamonaviy kutubxonalar yoshlarning bilim olishiga katta yordam bermoqda.

Kelajakda iqtidorli o‘quvchilar bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish zarur. Bunda xalqaro tajribani o‘rganish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va ta’lim tizimini zamon talablari asosida rivojlantirish muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, o‘quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda yangi dasturlar ishlab chiqish lozim.

Shuningdek, liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish ham iqtidorli o‘quvchilar uchun muhim yo‘nalishlardan biridir. Liderlik — bu nafaqat boshqarish, balki boshqalarni ilhomlantirish, mas’uliyatni o‘z zimmasiga olish va muammolarni hal qila olish qobiliyatidir. Ta’lim jarayonida o‘quvchilarga tashabbus ko‘rsatish imkoniyatini berish orqali ularning liderlik salohiyatini rivojlantirish mumkin.

Yana bir muhim jihat — bu milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘un holda shakllantirishdir. Iqtidorli o‘quvchi nafaqat bilimli, balki o‘z millatining madaniyati, tarixi va an’analarini hurmat qiladigan shaxs bo‘lishi lozim. Shu bilan birga, u global dunyoqarashga ega bo‘lib, boshqa madaniyatlarni ham tushuna olishi zarur. Bu esa uning har tomonlama rivojlangan shaxs sifatida shakllanishiga yordam beradi.

Bugungi kunda xorijiy tillarni o‘rganish ham iqtidorli o‘quvchilar uchun muhim ahamiyatga ega. Til bilish orqali o‘quvchi dunyo ilm-fani va madaniyatiga kirib boradi, yangi bilimlarni egallash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa uning intellektual salohiyatini yanada oshiradi.

Shu bilan birga, innovatsion fikrlashni rivojlantirish ham dolzarb vazifalardan biridir. Innovatsion fikrlash — bu yangilik yaratish, mavjud muammolarga yangi yechimlar topish qobiliyatidir. Bu ko‘nikma ayniqsa bugungi raqobatbardosh jamiyatda muhim ahamiyat kasb

etadi. O‘quvchilarni turli loyihalar, startap g‘oyalar va ilmiy izlanishlarga jalb etish orqali ularning innovatsion salohiyatini rivojlantirish mumkin.

Iqtidorli o‘quvchilarni qo‘llab-quvvatlashda moddiy va ma’naviy rag‘batlantirish ham muhim rol o‘ynaydi. Grantlar, stipendiyalar, mukofotlar va e’tiroflar o‘quvchilarni yanada faol bo‘lishga undaydi. Bu esa ularning o‘z ustida ishlashiga qo‘shimcha motivatsiya beradi.

Kelajakda ta’lim tizimini yanada rivojlantirish uchun iqtidorli o‘quvchilar bilan ishlashga innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarur. Sun’iy intellekt, raqamli texnologiyalar va onlayn ta’lim platformalari bu borada keng imkoniyatlar yaratmoqda. Ularni to‘g‘ri va samarali qo‘llash orqali ta’lim sifatini oshirish mumkin.

Shuningdek, iqtidorli o‘quvchilarni xalqaro darajada qo‘llab-quvvatlash ham muhimdir. Xalqaro olimpiadalar, tanlovlar va ta’lim dasturlarida ishtirok etish orqali o‘quvchilar o‘z bilim va qobiliyatlarini namoyon etadi. Bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va global fikrlash ko‘nikmasini shakllantiradi.

Umuman olganda, iqtidorli o‘quvchilarni rivojlantirish murakkab, ammo muhim jarayon bo‘lib, u uzluksiz e’tibor va tizimli yondashuvni talab etadi. Ushbu jarayonda ta’lim tizimi, oila, jamiyat va davlatning o‘zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Faqatgina shu yo‘l bilan biz kelajakda raqobatbardosh, ijodkor va ma’naviy yetuk avlodni tarbiyalashga erisha olamiz.

Xulosa qilib aytganda, iqtidorli o‘quvchilarning ijodiy va badiiy qobiliyatlarini rivojlantirish, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish hamda ijtimoiy-emotsional faolligini oshirish jamiyatning barqaror rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Bu jarayonda ta’lim tizimi, oila, jamiyat va davlatning o‘zaro hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Faqat shundagina biz bilimli, ijodkor, tashabbuskor va ma’naviy yetuk avlodni tarbiyalashga erisha olamiz. Shuningdek iqtidorli o‘quvchilarning ijodiy va badiiy qobiliyatlarini rivojlantirish, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va ijtimoiy-emotsional faolligini oshirish jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biridir. “Yosh kitobxon oila”, “Mutolaa”, “1000 kitob” va mahalla kutubxonalari tizimi esa Yangi O‘zbekistonning ma’naviy taraqqiyotini ta’minlovchi asosiy ijtimoiy mexanizmlar sifatida xizmat qilmoqda.